

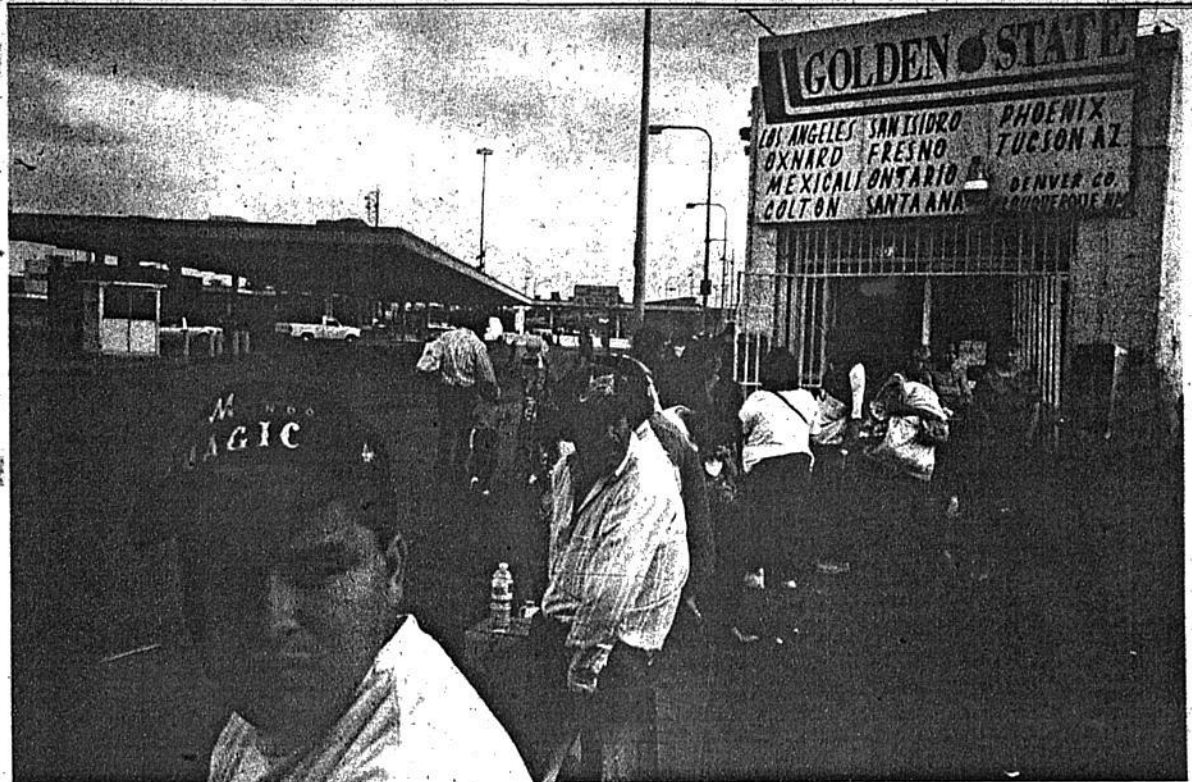
Volkskrant Banen in driekatern
Enthousiaste Directeur Rheder ENK
Onderwijskundige Politie
Sectorleider Strabrecht College

Nederland verhardt
Ons geduld met
bedelaars raakt op

Filantropen
Bill Gates gaat in
ontwikkelingshulp

15

17

Inmigranten bij een busstation in El Paso, Texas, net over de grens met Mexico.

FOTO ALEX WEISS/AGFUM PHOTOS

Kom, maar op eigen kosten

Links verdedigt de verzorgingsstaat en is tegelijk pleitbezorger van een ruimhartige toelating van migranten. Een onhoudbare combinatie. De vraag is wat de voorkeur verdient: iemand dwingen arm te blijven in eigen land, of hier ongelijk behandelen.

Door Jelle van der Meer

De bewoners van een woonproef delen veel te koken en eten samen, ze poetsen en ontdeffen het huis, er is onderlinge zorg en misschien stoppen ze zelfs wel hun inkomen in een pot en keren alles vervolgens in gelijke porties uit.

Een dergelijke manier van samenleven vereist veel loyaliteit en bereidheid om het steeds weer eens te worden. Er zijn veel regels, maar daartegenover staat grote onderlinge betrokkenheid. Noodzakelijkerwijs zal de selectie van nieuwe bewoners streng en kritisch zijn: de nieuwe persoon moet over zoveel mogelijk dingen net zo denken als de oude bewoners. Een verkorede keus zou het sociale paradigma kunnen verstoren. Zelfs afzijdigheid leidt in een woongroep al snel tot fricties.

Heel anders gaat dat in een studentenflat. De bewoners delen slechts keuken en sanitair en men eist hier niet meer van elkaar dan het conformeren aan een aantal heel basale regels. Bij ziekte of ander ongeluk moet je maar afwachten of er iemand naar je omkijkt want iedereen leeft zijn eigen leven. Selectie van nieuwkomers is marginaal en gasten, tijdelijk of permanent, zijn geen probleem. Het is eerder omgekeerd: hoe meer zielen hoe meer vreugd.

Vergelijk dit nu eens met Nederland. Wij kennen een uitgebreide onderlinge zorg en een flinke inkomensverdeling. Een dergelijke solidariteit vereist veel loyaliteit, afstemming en een gezamenlijke Noodzakelijkerwijs hoort daar een selectie toelatingsbeleid bij, want als je zoveel deelt moet je over elkaar kunnen rekenen. Nieuwkomers zullen zich moeten schikken in de vele regels die horen bij al die rechten en onderlinge zorg. Ze moeten een bijdrage leveren om te kunnen delen in de zorg. Afzijdigheid leidt tot fricties.

Hoe anders is dat in een land als de Verenigde Staten. Hier bestaat een veel geringere van staatswege georganiseerde solidariteit. De Amerikanen delen minder, althans verplichtend, en iedereen kan zijn eigen gang gaanmits men zich houdt aan een aantal minimale regels. Dat betekent dat het makkelijk is om mensen toe te laten, onder het motto: ga je gang, als je maar niet toevalt bent.

De verzorgingsstaat is ontstaan in een tijd van weinig mobiliteit, controleerbare grenzen en betrekkelijk grote onderlinge verzorgingszorg. De jaren vijftig en zestig waren het hoogtepunt van de (democratische) natiestaat. De begrenzing en eensgezindheid schuipen de condities voor

een sterke geïnstitutionaliseerde solidariteit. We kunnen gerust spreken van een sociaal paradijs met een historisch gezien unieke mate van gelijkheid.

In diezelfde periode begonnen de veranderingen en een daarvan was het weggaan komen van migranten naar West-Europa als gevolg van de koloniale erfenis, door asielverplichtingen en via gastarbeiders die 'per ongeluk' bleven. Sinds 1960 is Nederland een netto-immigratieland.

Achteraf gezien zijn de migranten in die eerste periode met relatief gemak opgenomen, maar met de blijvende toename van het aantal immigranten is ergens begin jaren negentig een kritische massa overgeschreden. En vanaf dat moment wordt het toelatingsbeleid steeds strenger.

De morele verantwoordelijkheid daarvoor moet met een korreltje zout worden genomen. Zolang links niet inziet dat dit (ook) gebeurt uit bescherming van het sociale paradijs, waarvoor links zelf altijd op de barricade staat. Immers als je veel deelt is er bij immigratie veel te verliezen. Een verlies dat vooral geïncasseerd wordt door de 'eigen' sociaal zwakken.

Het is zoals de socioloog Abram de Swaan in 1989 in zijn Den Uyl-lezing 'de verzorgingsstaat is intern sociaal, maar extern a sociaal'. Zodoende heeft Nederland de toelating inmiddels beperkt tot waar ze juridisch toe verplicht is vluchtelingen en gezinsvorming en gezinshereniging, en ook dat met tegenzin.

Kritische lezers zullen zeggen dat immigratie niet per se de solidariteit onder druk hoeft te zetten. Immers, migranten ontvragen niet alleen maar dragen ook bij. Dat klopt, de netto-opbrengst voor de ontvangende samenleving hangt erg af van de leeftijd en de achtergrond van de migrant. *Grosso modo* betekent immigratie uit arme landen in Nederland ongeveer de helft van het totaal - import van ongelijkheid. Dat hoeft geen probleem te zijn als je die ongelijkheid niet meteen wilt opheffen. En dat is wat verzorgingsstaten wel doen.

grotere kans om in de bijstand terecht te komen, zoals blijkt uit de statistieken, en dat is des te treuriger omdat zij hier gekomen zijn om te werken.

Zo bij de verzorgingsstaat in zijn eigen staart de afgevoerde solidariteit creëert passiviteit. En dat is dan weer een extra reden om zeer selectief te zijn bij toelating. Uit berekening van het CBS (*Immigranten and the Dutch Economy*, 2003) blijkt dat de niet-westerse immigranten voor Nederland een kostenpost zijn door hun relatief geringe beroep op sociale voorzieningen. Nou valt er best wat af te dingen op dit soort berekeningen, maar zo'n uitkomst is niet onverwacht gezien de gebrekkige scholing en het taalprobleem van veel niet-westerse migranten.

Dit betekent echter niet dat immigratie altijd een kostenpost is voor het ontvangende land. Britse en Amerikaanse onderzoeken wijzen op het tegendeel - hoe zou anders Amerika, immigratieland bij uitstek, het rijkste land ter wereld kunnen zijn? Het betekent wel dat een bepaald soort immigratie (van lang opgelopen) in een specifieke omgeving (verzorgingsstaat) een economisch risico is voor het ontvangende land. En in combinatie met culturele verschillen houdt dat al heel snel ook een sociaal risico in, zoals we op dit moment merken.

De combinatie immigratieland en verzorgingsstaat kan dus eigenlijk niet. Verder dat Nederland en andere West-Europese verzorgingsstaten alles op alles zetten om immigratieland af te worden en de grenzen te sluiten. Daar zijn echter twee belangrijke kanttekeningen bij te maken. De eerste is een heel pragmatische afsluiting van niet-Immigratie is maar beperkt beheersbaar.

Ook met behulp van een muur is Nederland (Europa) niet af te sluiten, omdat door internationale juridische verplichtingen de immigratie via asielverlening, gezinsvorming en hereniging door zal gaan. En zelfs als Nederland niet op die verdragsverplichtingen op te zeggen, zal de immigratie doorgaan, maar dan illegaal. Overigens is er al een muur die wordt gebouwd, niet op de landsgrenzen maar op zijn van de eersten, maar de morele rechtvaardigheid daarvan is een lastige.

Nederland (West-Europa) is een oase van welvaart in een wereld van armoede. We hebben lang gedacht onszelf af te kunnen sluiten en het geweten te sussen door af en toe vrijblijvend wat te roepen over internationale solidariteit. Maar die vrijblijvendheid is er af, een dergelijke grote ongelijkheid is op termijn niet houdbaar. Migratie is daar een uitdrukking van.

Anderzijds is het openzetten van grenzen volstrekt naïef, zonder grenzen geen democratie en geen rechtstaat. We kunnen niet iedereen lid maken van onze club (voor zover 'iedereen' dat zou willen). Dit dwingt dus tot pragmatisch handelen.

Migratie kunnen we niet en willen we ook niet helemaal tegenhouden. Dat betekent dat we ons systeem open moeten maken, onze samenleving moeten inrichten op permanente, beperkte immigratie. Dat vraagt om een aanpassing van de verzorgingsstaat ten behoeve van een grotere externe solidariteit. De uitdaging daarbij is, zoals Ewald Engelen schreef in *De Helling* (nr. 2-2003) een open samenleving te zijn als de Amerikaanse, maar Amerikaanse toestanden te voorkomen.

Een mogelijkheid is het differentiëren in burgerschap: migranten zijn welkom om hier te komen werken, maar krijgen niet meteen alle rechten (op uitkeringen) die de gevestigde Nederlanders hebben. Migrant die geen werk hebben, moeten zelf zien te overleven - of teruggaan. Omdat de migrant ook niet (alle) premies betaalt, zijn zijn loonkosten ook lager.

Hierdoor ontstaan dus eerste- en tweede-rangburgers.

Dat lijkt dramatisch, maar in de praktijk bestaan nu ook al zangen illegale asielzoekers, EU-burgers et cetera. Deze groepen hebben allemaal meer of minder rechten. Van belang is dat het rangverschil tijdelijk is. Naarmate de migrant langer werkt, verdient hij meer rechten, tot en met het volwaardig burgerschap.

Een alternatief is tijdelijke migratie. Migrant worden toegelaten voor een vooraf vastgelegde periode van een aantal jaren en terugkeer wordt geïmplementeerd door een borgsomregeling of een vertrekpremie (bijvoorbeeld de betaalde sociale premies). De omvang van de toelating kan afhankelijk worden gemaakt van de arbeidsmarkt.

In tegenstelling tot het huidige immigratiebeleid sluit een dergelijke benadering aan bij de ambities van migranten. Migrant komen hier om te werken, niet voor een uitkering. Geel ze dan ook het eerste en niet het laatste. Daarmee creëer je ongelijkheid, maar daar maken wij een probleem van en niet zij. Onze precocipatie met gelijkheid leidt ertoe dat in naam van die gelijkheid migranten nu de

Migratie

Politeek-cultureel centrum De Balie in Amsterdam organiseert in het weekeinde van 9-11 januari 2004 een thema-weekende over migratie en verzorgingsstaat, onder de titel 'Grenzeloze solidariteit'. Op 9 januari zullen twee uitgaven van De Balie over dit onderwerp worden gepresenteerd: de bundel *Grenzeloze solidariteit - Naar een migratiebestendige verzorgingsstaat* (redactie Jelle van der Meer en Han Entingier) en *Sille gevers - Migrant en hun steun aan het thuisland* (redactie Jelle van der Meer). Zie ook www.debalie.nl

toegang tot Nederland wordt ontzorgd met als gevolg dat zij, uit het zicht, ongelijk zijn in het moederland. Zeker links moet op dit punt haar ideologische bril eens opdoeken en inzien dat het nationale gelijkheidsideaal gerealiseerd moet worden ten behoeve van dat andere ideaal: de internationale solidariteit.

Natuurlijk gaat migratie de wereldarmoede niet oplossen, maar ontwikkelingslanden worden er wel beter van. De overdrachten van migranten naar hun thuisland zorgen voor een flinke internationale herverdeling van wereldwijd 70 miljard dollar, ruimschoots meer dan de ontwikkelingshulp van 50 miljard dollar. Winst voor arme landen zijn ook de onbepaalde netwerk-effecten van migratie (handelscontacten) en tegenover de *brain drain* staat de *brain gain* bij remigratie. Ontwikkelings-economist als Dani Rodrik en Jagdish Bhagwati roepen al jarenlang dat een meer vrije arbeidsmarkt voor arme landen belangrijker is dan vrije handel in landbouwproducten.

Tenig naar eigen land. Een immigratieland kent een vlotter en de gemiddelde bevolking, en daarbij past geen verzorging van wieg tot graf die uniformiteit vereist en steunt op grote onderlinge eengezindheid. Deze verzorgingsstaat was prachtig, maar van een andere tijd. Het is nu een knellend keurslijf. Daarmee hoeven we solidariteit niet op te geven, er zijn meer wegen die naar Rome leiden, al kunnen we ons dat soms niet voorstellen. We moeten zoeken naar vormen die meer diversiteit en openheid toelaten. Dat vraagt in ieder geval om meer ruimte voor ongelijkheid en minder van staatswege georganiseerde solidariteit.

De discussie over de hervorming van de verzorgingsstaat gaat (of zou moeten gaan) over de vraag welke gasco's we collectief willen afdekken. Migratie is voor de migrant een onderneming met kans op succes en kans op mislukken. Waarom zou de arbeidsmigrant dat risico moeten afdekken op het aankomstland, dat wil zeggen een uitkering krijgen als hij geen werk kan vinden? Ik zou zeggen: gun de migrant zijn onderneming, maar op eigen kosten. Uiteraard moet er een aparte toelatingsregeling blijven voor politiek vluchtelingen.

Tenslotte, dit pleidooi voor meer ruimte voor ongelijkheid geldt niet alleen het sociaal-economische, maar ook het culturele. Nederland is niet meer die knusse woongroep, we hoeven niet meer op elkaar te lijken en we kunnen ook niet meer op elkaar lijken. De manier waarop sommige politici en commentatoren ongelijken 'gelijk' willen maken, krijgt de onfrisse trekjes van indoctrinaire communes uit de jaren zeventig.

Jelle van der Meer is programmamaker bij De Balie in Amsterdam en hoofdredacteur van de Helling, een kwartaalblad uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks. Een uitgebreidere versie van dit artikel verscheen in het winternummer van De Helling.

Martin Rrii